

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЯНЕНКО Оксана Андріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

YANENKO OKSANA ANDRIIVNA – Candidate of Pedagogic Science, a senior lecturer in vocal and choral disciplines and methods of musical education at Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: professional training of a future teacher-musician.

УДК 371.13:78

НОВОСАДОВА Світлана Артемівна – викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Житомирський державний університет імені Івана Франка
e-mail: svetlana-novosadova@yandex.ru

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ (НА ПРИКЛАДІ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливою умовою модернізації освіти є підготовка фахівців, здатних до творчості, професійного зростання та вдосконалення, спроможних орієнтуватися у мінливому соціумі. Успіх професії вчителя музики визначається постійною увагою до свого світогляду, високою музичною кваліфікацією, її самовдосконаленням, володінням комплексом спеціальних знань, практичних умінь та навичок, які мають безпосередній вплив на розвиток активності, свідомості вчителя-музиканта, стимулюють його до творчої самореалізації. Тому пріоритетом професійної підготовки майбутнього вчителя музики є творча самостійність.

Аналіз основних досліджень і публікацій Методика формування творчої самостійності особистості завжди знаходиться в полі уваги музично-педагогічної науки. Аналіз методичної літератури свідчить, що дана проблема досліджувалася багатьма провідними вченими-педагогами та педагогами-музикантами: з музично-теоретичного навчання у фаховій підготовці вчителя музики – І. Малашевська, С. Олійник, Т. Панасенко, Г. Побережна, Т. Щериця; комплексного підходу – О. Музиченко; системного підходу – В. Афанасьєв, Ю. Полянський, О. Щолокова та ін., інформаційного підходу в художньо-естетичній галузі знань – Л. Арчажнікова, О. Рудницька, О. Олексюк, О. Ростовський, В. Шультіна.

Мета статті. У статті розкриваються методичні аспекти формування творчої самостійності майбутнього вчителя музики та їхня ефективність для забезпечення його майбутньої професійної самореалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування творчої самостійності майбутнього вчителя музики у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін ґрунтується на загальних принципах професійної музично-педагогічної підготовки з домінантою на «інтегрованому навчанні». Сучасна система освіти визнає цей принцип одним із головних, що забезпечує цілісність системи знань і вмінь особистості, розвиток її творчих здібностей та можливостей. Проблема інтеграції навчального процесу важлива і сучасна як для теорії так і для практики, оскільки дає змогу майбутньому фахівцю застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у професійній діяльності, спроможність творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах.

Ідея інтеграції навчання не є новою у музичній педагогіці. Реформа музичної освіти на початку ХХ століття сприяла початок педагогічним процесам, які ґрунтувалися на принципах цілісності. У цьому контексті предмети музично-теоретичного циклу сприяють відтворенню цілісності та взаємозв'язку музичної мови, яка складається зі взаємопов'язаних елементів: мелодія, гармонія, лад, метроритм, фактура та ін. Про це свідчать концепції музичної освіти

Б.Яворського (цілісність музичного мислення) та Б.Асаф'єва (цілісне слухове сприймання).

Сучасна система мистецької освіти продовжує орієнтуватися на цілісність навчального процесу шляхом комплексного підходу, який сприяє одночасному вирішенню не одного, а декількох завдань, що природно, оптимізує його результативність. Про це свідчать наукові обґрунтування та дослідження Т. Баранової, О. Гладішевої, А. Горемичкіна, О. Музиченка, І. Малашевської, С. Олійник, Г. Побережної, О. Соколової та ін. Використання даної ідеї визначає та забезпечує глибину образного сприйняття, ступінь музичної грамотності, якість практично-фахових навичок і вмінь, сприяє формуванню цілісних знань про музичні явища (Г. Побережна, Т. Щериця) [7], розвиває синтезуючі властивості мислення та художнього сприйняття, позитивно впливає на організацію освітньої діяльності за рахунок вилучення дублювань і неузгодженості в опануванні матеріалом споріднених дисциплін (І. Малашевська) [6], ефективну взаємодію вивчення теорії та творчої практики (О. Гладішева) [4], можливість активізації пізнавальної активності особистості шляхом самостійного набуття знань, що сприяє живому інтересу до роботи, ясній диференційованій установці, опорі на власний досвід (О. Музиченко) [9, с. 252].

На необхідність впровадження комплексного навчання у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін вказує вітчизняний педагог-методист Г. Виноградов. Головними критеріями такої форми організації освітнього процесу вчений визначив: пріоритет практичної діяльності, формування та прояв творчої самостійності особистості на кожному занятті, що у свою чергу активізує її вольові зусилля, підвищує творчий інтерес, сприяє продуктивній роботі [3].

Ефективність формування творчої самостійності майбутнього вчителя музики у процесі музично-теоретичної підготовки передбачає впровадження принципу системності та послідовності. Він зумовлений логікою музичного мистецтва й особливостями творчої діяльності студента. Сутність даного принципу полягає у можливості простежити історичний розвиток музичного мистецтва, визначити цілісність та взаємозв'язок елементів музичної мови, що забезпечує повну систему засвоєння знань, формування вмінь і навичок у сфері музично-творчої діяльності, послідовний розвиток і удосконалення індивідуальних музичних здібностей особистості.

Впровадження даного принципу зумовлено змістом навчальних програм теоретичних дисциплін, які передбачають

системно, послідовно і поступово ускладнювати новий навчальний матеріал, з розрахунком, щоб кожний елемент його змісту логічно пов'язувався з попереднім, що забезпечує основу для нових знань, накопичувати досвід музично-творчої діяльності у різних видах і жанрах музичного мистецтва. Він дозволяє самостійно опановувати елементи музичної мови, композицію музичного твору, виявляти особистісне емоційно-естетичне ставлення до музичних образів та музичних явищ, висловлювати судження про особливості музичних стилів [10].

Необхідність впровадження принципу системності у музично-теоретичній підготовці майбутнього вчителя музики зазначає у дисертаційному дослідженні І. Малашевська. На думку науковця, традиційне розділення дисциплін музично-теоретичного циклу, предметом вивчення яких є музична мова як система, сприяє опануванню та засвоєнню її елементів [6].

Принцип системності та послідовності у формуванні творчої самостійності майбутнього вчителя музики дозволяє самостійно опановувати елементи музичної мови, визначати особливості музичних стилів, образний зміст музики, композиційну будову музичних творів, виявляти власне емоційно-естетичне ставлення до музичних явищ. Виходячи з цього, сутність даного принципу полягає в умисному плануванні міжпредметних зв'язків, що утвердилося в методичних постулатах як принцип освітнього процесу [2, с. 14]. Предмети музично-теоретичного циклу сприяють відтворенню цілісності та взаємозв'язку музичної мови, яка складається із взаємопов'язаних елементів: мелодія, гармонія, лад, метро-ритм, фактура та ін. Міжпредметні зв'язки сприяють різноаспектності здобутих знань, їх глибини та інтеграції, оскільки отримані знання з однієї дисципліни реалізуються і оцінюються в іншій системі.

Чільне місце у формуванні творчої самостійності майбутнього вчителя музики посідає принцип диференційованого навчання, який передбачає розвиток індивідуальних здібностей особистості у різних видах музично-творчої діяльності. Необхідність диференційованого навчання визнає І. Бабакова, згідно якої формування творчої самостійності майбутнього вчителя музики потребує особистісно-диференційованого підходу до студентів. Визначено два критерії, які покладені в основу даного підходу: орієнтація на рівень досягнень студента; орієнтація на процесуальні особливості його навчальної діяльності [1, с. 46].

Через особистісно-диференційований підхід до організації професійної підготовки розглядається адаптованість майбутніх учителів музики до творчої діяльності в загальноосвітній школі, показниками якої виступають професійний інтерес, імпровізаційність виконавсько-мовних та музично-виконавських дій, здатність до професійно-педагогічної рефлексії. У своїх дослідженнях ми виходимо із визначення «індивідуальний підхід», який передбачає, в першу чергу, знання і врахування індивідуальних специфічних умов, котрі будуть впливати на формування особистості. Г. Костюк впевнений, що за допомогою індивідуального підходу забезпечується максимальний розвиток нахилів, здібностей і талантів тих, хто вчиться [5, с. 449].

Базуючись на вищеназваних принципах, процес формування творчої самостійності майбутнього вчителя музики у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін передбачає використання активних форм і методів навчання, які не тільки підвищують ефективність рівня музично-теоретичних знань з певного предмету, але й стимулюють розвиток творчих здібностей, актуалізують здатність творчого саморозвитку майбутнього вчителя музики.

Наша методика формування творчої самостійності розрахована на весь період підготовки студентів у виші. Вона містить такі методи навчання:

- аналітичний метод – залучає студентів до аналітично-творчих видів практичної діяльності, що позитивно впливає на трансформацію музичного матеріалу до конкретно виникаючих практичних задач, створює умови для розвитку музично-творчих здібностей, закладає основи музичної обізнаності студента, які формують відповідні уявлення, поняття, що, у свою чергу, сприяє цілісному сприйманню музики та розвитку творчої самостійності;

- метод порівняльного аналізу – стимулює розвиток логічного мислення. В традиційному музикознавстві метод порівняння стоїть в ряду цілеспрямованих аналітичних дій;

- метод синтезу – сприяє розвитку логічного мислення;

- метод узагальнення – слугує розвитку логічного та художнього мислення;

- словесний метод – передбачає усвідомлення понять та суджень;

- наглядно-слуховий метод – розвиває художнє мислення та музичні здібності студента;

- слуховий метод – враховує взаємодію між теоретичним пізнанням студентів і

засвоєнням елементів музичного мовлення на слух; попереднє слухове усвідомлення елементів сприяє їх правильному розумінню та використанню, а теоретичне засвоєння облегує звукове усвідомлення;

- метод вирішення проблемних ситуацій – спонукає до практичного застосування, закріплення та узагальнення отриманих музично-теоретичних знань, розвиває творчо-аналітичні уміння, слуховий досвід;

- метод імпровізації та композиції – активізує творчий потенціал студента та спонукає до активних його проявів, розвиває емоційне та художнє мислення;

- метод письмової нотації – допомагає орієнтуватися у символіці вираження і зображення (звукозапис);

- метод активного сприймання музики – включає активний процес слухання музичного матеріалу та відтворення елементів музичної мови, розвиває музичну пам'ять;

- метод історико-стильового навчання – дозволяє орієнтуватися у історико-стильових музичних процесах, виявляти особливості музичної мови, розвиває логічне та музичне мислення;

- метод жанрового навчання – дозволяє виявляти особливості музичної мови танцювальних та пісенних жанрів, розвиває логічне та музичне мислення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Формування творчої самостійності майбутнього вчителя музики у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін – це процес динамічний, який базується на принципах системності та послідовності в оволодінні спеціальними музично-теоретичними знаннями та вміннями. Диференційований принцип навчання дає відчуття впевненості студента у власних можливостях та посилює інтерес до музичної творчості, підтримує бажання до подальшої творчої діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Акімова М. К., Козлова В. Т. Індивідуальність учащегося и индивидуальный подход / М. К. Акімова, В. Т. Козлова – М., 1992. – 80 с.
2. Актуальные проблемы музыкального образования: Сб. статей / Сост. И. К. Котляревский, Ю. А. Полянский. – К.: Муз. Україна, 1986. – 128 с.
3. Виноградов Г. С. Гармония и сольфеджио: Учеб. для высш. муз. учеб. заведений / Г. С. Виноградов – К.: Музична Україна, 2003. – 304 с.: нот.
4. Гладышева О. О. Музыкально-творческое развитие будущих учителей музыки в процессе обучения композиции: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Государственное учреждение Института художественного образования Российской академии

образования – Москва, 2004 г. – 21 с.
<http://5fan.ru/wievwjob.php?id=66787>

5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк – К., 1989. – 608 с.

6. Малашевська І. А. Методика музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музики на історико-стильовій основі: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова – Київ, 2005. – 21 с.

7. Музично-теоретична підготовка вчителів музики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://hghltd.yandex.net/yandbttm>.

8. Нивельт О. А. Научные основы и перспективы перестройки вузовского курса гармонии // Актуальные проблемы музыкального образования: Тематический сборник научных трудов / О. А. Нивельт – К.: КГК им. П. И. Чайковского, 1990. – С. 40 – 51.

9. Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності: навчально-методичний посібник / І. А. Зязюн, Г. Г. Філіпчук, О. М. Отич та ін.; за наук. ред., передм. і післямова О. М. Отич. – Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет, 2013 – 340 с.

10. <http://lektsii.org/2-23864.html>

REFERENCES

1. Akimova, M. K., Kozlova, V. T. (1992). *Individualnost uchashego i individualnij podhod* [Students individual and individual approach]. Moscow, Russia: Science 80.

2. Kotlyarevskij, I K., Polyanskij, A. (1986). *Aktualnye problemy muzikalnogo obrazovania* [Actual musical education problems]. Kyev, Muz.Ukrayina.

3. Vinogradov, G. S. (2003). *Harmonya i solfedgeo* [Harmony and Solfège]. Music Ukraine.

4. Gladusheva, O. O. (2004). *Muzicalno-tvorcheskoe razvitie buduschish uchitelej musici v procese obusheniy kompozicii* [Music and development

art future teachers in the process of learning compositions] the Institute of the Russian Academy of Education artistic education. Moscow.

5. Kostyuk, G. S. (1989). *Navchalno-vyhovnij process I psyhichnyj rozvytok osobystosti* [Educational process and mental development of the individual]. Kyev.

6. Malashevska, I. (2005). *Metodika musychno-theoretychnoj pidgotovky majbutnih uchiteliv muzyky* [Methods of music and theoretical training of future teachers of music on the historical and stylistic basis]. National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv.

7. Musical and theoretical training music teachers. Available at: <http://hghltd.yandex.net/yandbttm>.

8. Nyvelt, O. A. (1990). *Nauchnye osnovy i perspektivy perestrojky vuzovsogo kursa garmonyu* [Scientific fundamentals and prospects of restructuring of the course of Harmony in higher education institutions]. Kyiv: KGC them. PI Tchaikovsky.

9. Zyazyun, I. A., Filipchuk, G. G., Otych, A. M. ed.; *Uchytell mysteckyh dyscyplin u dyskursy pedagogychnoy majsternosti* [Teacher artistic disciplines in the discourse of pedagogical skills]. Berdyansk, Berdyansk State Pedagogical University.

10. Available at: <http://lektsii.org/2-23864.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НОВОСАДОВА Світлана Артемівна – викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Наукові інтереси: творча самостійність майбутнього вчителя музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NOVOSADOVA Svitlana Artemivna – lecturer, Department of artistic disciplines and training methodology, Zhytomyr Ivan Franko State University.

Circle of scientific interests: the creative independence of the future teacher of music.

УДК [378:37.011.3-051]:78

ВАН Кань –

аспірант факультету мистецтв
 НПУ імені М. П. Драгоманова
 e-mail: bondarenko_ang@ukr.net

АНАЛІЗ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний розвиток України вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів музики, покликанням яких є здійснення музично-естетичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл. Підготовка компетентного фахівця у вищій школі передбачає забезпечення його фаховими

знаннями, створення умов до оволодіння фаховими вміннями та навичками. Саме від особистості вчителя музики залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їх творчих здібностей, мистецьких уподобань, тому на вищі навчальні педагогічні заклади покладається особлива відповідальність у підготовці майбутніх учителів музики до евристичного навчання учнів.